

Pro spisovatele je otázka národnosti a vlastenectví v první řadě otázkou krásného, výrazného a plného stylu, myšlenkového i slovního, s něhož nesmí sestoupit (a pravý duch ani nemůže sestoupit), ani když píše poslední notičku do deníku.

Jinak je tu umělost, póza, rozdělení, a ne jednota přírody a pravdy.

„Neboť kdo se prohřešil na německé řeči, ten znesvětil mysterium všeho našeho němectví: ona jediná ze všeho toho mísení a ze vši té směny národnosti a mravů jako metafysickým kouzlem zachránila sebe a tím německého ducha. Ona jediná zaručuje také tohoto ducha pro budoucnost, nezahyne-li sama v podlých rukou dneška.“

Což nenapsal nikdo jiný než Nietzsche.

Přeložte si do češtiny i *srdцем*, jako já jsem přeložil zde jazykem.

V Praze 15. ledna 1902

Stylistických perel V. Mrštíkoviých nit druhá

Vybrány všechny z jeho článku o Juliu Zeyerovi

„Ostatně v daleké minulosti mnohý z nás má leccos za lubem, co by rád smazal dnes“ (Lumír, str. 82, 1. sloupec).

Jaký nesmysl gramatický i slohový! Dopustit se ho gymnasista ve školním úkolu, dostane špatnou třídu — a zde tak píše spisovatel, který chce být nejvyšším estetickým a literárním soudcem v národě! Není pochyby, p. Mrštík nezná smyslu slov, jichž užívá: neví, co znamená „míti za lubem“. Spletl si jako malý školák slova a pojmy *lub* a *vrub*: jen tak se dá vysvětlit toto monstrum.

„Do jedné šachty házel mrtvol, skolené jedním švihnutím svého fleuretu“ (t., str. 82 a 83).

A zase nesmysl! Pan Mrštík psal by rád jiskrně, hravě a směle, rád by tančil stylistický kankán. Ale má na to těžké boty a směšně zakopne a padne, když se nejkrásněji rozběhl. Slovo fleuret se mu líbí, má takový chladný žár, nuže, sem s ním! A opravdu, krásná zbraň, ale musí se znát. A p. Mrštík ji v životě sotva viděl. Jinak by věděl, že fleuret je bodná zbraň a ne sečná a že se fleuretem *nešvihá*, chce-li se někdo skolit. Věděl by také, že *jedním* bodnutím fleuretem neskolí ani největší šermíř víc než jednoho protivníka, a byl by si odpustil stylistické dryáčnictví o šachtě mrtvol.

Obraz, přirovnání, metafora jsou výborné prostředky stylistické názornosti, ale za jedné podmínky: že situaci *vysvětlují* a ne *zatemňují*. To znamená: musím znát *dokonale* ten kus hmotného světa, z něhož беру obraz pro světy a pochody duševní, — jinak zmatu a zavedu čtenáře, místo abych ho povzněl a osvětlil.

„Třeštily tenkrát i větší hlavy než jsou naše *ve jménu tétěž mnohoslibné fiantí ideje*“ (t., str. 82, 1. sloupec).

Jak jalově myšleno, jak nečesky napsáno! Hlava třeští snem, horečkou, připuštěme i, že třeští ideou, ale *ve jménu ideje třeštit?* Ve jménu ideje dá se sice soudit a odsuzovat — ale třeštit?

Jaký prázdný, hrkotavý mlýn slov a představ!

„Zahalen v obláčky svých cigaret zdál se (Zeyer) *plynouti ven ze zakletého toho kruhu denních zvyklostí . . .*“ (str. 82, 2. sloupec).

Za jakou falešnou elegancí honí se tu p. Mrštík! Samá štika, samé dřevo, které je natřeno, aby dělalo dojem bronzu. A přitom jak nejasné, neúčelné, navzájem se potírající figury.

Představte si jen trochu ty cizí, protivně si cáry, jež tu sešívá p. Mrštík.

Je jakýsi „začarovaný kruh“ — že denních zvyklostí, je už kontradikce a nejasnost, ale sit. A v tomto kruhu stojí Zeyer, kouří cigarety a v jich dýmu „zdá se plynouti ven“.

Jaká kavárenská mystika!

Starý chrámový a církevní obraz říká, že v „obláčcích *kadidla* zdála se plynout modlitba k nebesům“. Obraz starý, prostoduchý, dědovský, ale dobrý, správných vnitřních proporcí. A tento obraz, který vězel v nejasném otisku někde v temném koutě mozku p. Mrštíkova, přešel na hořejší pestrou a pustou maškaru. Zde plyne modlitba, tedy něco nehmotného, u p. Mrštíka plyne *živý člověk, hmotný člověk . . .* Cíťte, v čem je nemožnost a nevkus jeho surogátu?

A ta čeština: *plynouti ven!*

„S tím rozdflem, že v životě přece aspoň občas síla jeho propukla *ven . . .*“ (str. 58, 2. sloupec).

„Co v sobě našel a co v lidech hledal, mocnou rukou vychváčeno bylo z temnoty *na svělo ven . . .*“ (str. 46, 2. sloupec).

Jaká líbezná čeština, jak ryzí a správná! „Vychváčeno“ tomuto bohatýrskému násilníku slova nestačí, „z temnoty na svělo“ — ani to ne — musí stůj co stůj udat svoje nedovtipné důsledně „ven“! *Ven, ven!* Teprve nyní je spokojen. Teď už není možná mýlka!

Kdyby tak překládal z němčiny okresní šikovatel úřední vyhlášku nebo agent skládal tak inserát, nedivil bych se. Ale spisovatel? A nota bene spisovatel žijící na Moravě, mezi lidem jazykově bezúhonným?

Český duch, český cit, ten prý musí vést spisovatele, bez národního cítění není prý literatury atd., tak hlomozí stále známou písničkou p. Mrštíkův novinářský buben.

Škoda, že jen hlomozí.

„Ale i když mrtvý byl a bránit se nemůže ani tím, že dosud je (!), zrovna tak jako za jeho přítomnosti a minulosti hleděl se literární historii i do budoucnosti *na šuškatí skreslený obraz Zeyerův* v pevné naději . . .“ (str. 57).

Našuškati — obraz je výborně řečeno. A aby čtenář, i kdyby chtěl, nemohl přeskočit, nýbrž stůj co stůj musil o něj padnout, naválil p. Mrštík v známé úslužnosti před něj ještě jednu kládu, přídavné jméno *skreslený* . . ., aby jen nemohlo vzniknout nedorozumění a každý viděl, že tu běží opravdu o *hmotný* obraz, o barvu a plátno!

A což začátek té věty! Jak je to krásně a jasně členěno, jak rytmicky stavěno, jak hravě, tanečně a lehce vysloveno!

„. . . netrpěl na sobě žádné přhany ať jakéhokoliv *koloritu stran*“ (46, 2. sloupec).

Jaký stylistický Kolumbus! Posud psali všichni chudáčtí spisovatelé jen o *barvě* stran a *kolorit* vyhrazovali obmezeněcky *obrazům* nebo v přeneseném smyslu *básním* a *dílům* literárním.

Stylistická paleta p. Mrštíkova hoří vůbec neukrotitelným bohatstvím výrazu a zavádí tím autora k takovým roztomilostem:

„I ten měl v žilách příměsek takové *cizoplemenné rasy*“ (str. 45).

„Cizoplemenná rasa“ je tak moudře zapsáno jako „bílý běloch“ nebo „černý černoch“. Odborně se tomu říká pleonasmus a stihá všemi stylistiky, co svět světem stojí, jako směšnost a nevkus.

„Stoží nyní za studium, kde pravá bída začala, kde je ten *kloub*, o *kerý* se pyšná ta ratolest zlomila“ (str. 95, 1. sloupec).

Co to je? Nesmysl — nebo odborně sadařské a ovocnářské přirovnání? Ale i pak mohla by se ratolest zlomit jen v *kloubě*, ale ne o *kloub*!

Stylisticky zvlášť velkolepá je věta na str. 47, kterou prozatlím uzavírám tento výbor:

„On sám suverén, suverénně se i k tomu odnášel, *to jest nijak*“ . . .

To je tak vtípné, jako byste řekli: on sám suverén, suverénně i pracoval, *to jest lenošil*.

Populárně se tomu říká: mluvit, aby řeč nestála.

Chci-li říci, že se vůbec „neodnášel“, nezačnu vykládat, že se odnášel a jak se odnášel.

Chci-li říci, že mrzlo, nezačnu vykládat, že hořelo a jak hořelo.

A ten koketní pedantismus „odnášeti se“, který voní celou filosofickou a právnickou fakultou dohromady, jak ten sluší autoru Santy Lucie!

Jadrný stylista řekl by místo celého hořejšího brimboria prostě: Zeyer suverénně nedbal toho všeho.

Ovšem to by nebyl styl, alespoň ne podle p. Mrštíka. Neboť on je z *précieusních* duchů, kteří nedovedou říci rovnou vodě voda a ohni oheň, a kteří chtějí-li přivést čtenáře z Prahy do Tábora, jdou s ním nejprve na Podmokli.

Poznámka pro domo. — Nedomýšlím se, že tuto polemiku vyhrávám před tím, čemu se u nás říká literární veřejnost. Kdybych měl ten pocit, byl bych jím hned poután a ochromován, ztratil bych celou svoji transcendentní veselost srdce a odhodil bych asi pero v polovici práce: jsem hluboce přesvědčen, že každá dobrá věc musí podlehnout před tímto hluchým a slepým tribunálem a že se pozná neomylně po tom, že se jí naši kulturní barbaři vysmějí.

Nedomýšlím se zejména, že p. Mrštík bude mými důvody poražen nebo vůbec poškozen. Ne proto, že nejsou strašné — *jsou* strašné a stačily by, ne-li zabít, alespoň na dlouhou dobu odzbrojit spisovatele v zemi, která má zárodky literární kultury —, ale tou *nejsou* dnešní Čechy.

U nás bude se to všechno zdát lapálie a bagatelou, a snad jen pět, snad deset lidí pochopí celý strašný dosah mých fakt. Snad deset, snad dvacet lidí strne nad tím, že *tak* může psát spisovatel, který má v širokých kruzích pověst nejlepšího mladého stylisty. Snad několik lidí, jež spočteš na prstech svých rukou, pochopí, že tu neběží o nic vnějšího, o žádnou „formu“, o žádná „slovíčka“, ale o sám psychický základ bytosti a díla, — neboť domyslili strašný zákon jednoty stylu a člověka a vědí, že se tu chytila sama povaha, mysl, srdce a nervy člověka, jeho nejvlastnější já. A snad těch pět lidí zeptá se také: jakou cenu má to, co autor myslí a hlásá, když to nedovede ani sám sobě uvědomit, zformovat, postavit na nohy? A snad řeknou i k sobě: je to všechno opravdu možno v zemi, kde je literární kultura? Je možno v takové zemi, aby se *takovému* článku tleskalo, aby byl otiskován jinými časopisy? Ti, kdo jej otiskovali, četli jej přece: jak je možno, že neviděli ty nesmysly, jalovosti a tuposti, že je nebodly zrovna do očí, jak rozevřeli listy a začali číst?

Ale to je všechno. Veliká literární hromada, literární gros, literární obec nepochopí z toho nic než přiležitost ke klepu a plezíru. Neboť opravdu: není u nás literární kultury. Není dvou činitelů, kteří ji tvoří: těch, kdo čtou, kdo *umi* číst, — a těch, kdo píší, kdo *umi* psát. V Čechách až na několik výjimek a osamocených zjevů, opakuji, není ani jedněch, ani druhých — a tím také není literární kultury, poněvadž jednotlivci nejsou ještě společnost.

Není čtenářů, jsou jen hlouzni potíštěného papíru. Není čtenářů, neboť dlouho a soustavně ubíjeli a otupovali jich vnímavost. Chrlili do nich spousty potíštěného papíru — čím byl potíštěn, bylo vedlejší. Štěrka prázdných slov, nevkus a jalovost, slátaná vyloženou slohovou nemohoucností, fráze, které dosloužily jinde již i v novinách a jež u nás jen nově natřeli a přešili, odpadky, které jinde smetají se stolu literatury a nesbírají, — všechno, všechno bylo dobré, neboť sloužilo k tomu, aby zabilo čtenáře a vychovalo hlouzna tisku. To vzácné *labužnictví* duševní, ten rozkošný *epikureism ducha*, kterému se jinde říká *čtení*, je u nás skoro neznámý. Ženy, společenské dámy, které v jiných zemích ve svých salonech byly pěstounkami literární kultury, u nás skoro nečtou . . . Kolik jste našli salonů, společností, kroužků, v nichž se čte s pietou, pozorností a radostí nahlas krásná báseň nebo essay nebo kapitola z románu? Naleznete u nás vůbec úctu k mluvenému a čtenému slovu? Naleznete někde radost z krásné věty? Projede divadlem záchvěv rozkoše, když s jeviště náhodou snese se do diváctva krásná, plně znící, dobře tvořená věta? Nebo rozkaše se celý parter jako by jej omrazil ledový průvan? Není to, čeho si žádá obecenstvo, jen nejnuznější, kupecky stručná a šedivá prosa, která informuje

o situaci s nejmenší ztrátou času — asi jako telegram z bursy? A naši řečníci — slyšeli jste někdy, s jakou pietou *ti* mluví a s jakou pietou se jim naslouchá? A kde se má vzít účta k psanému a tištěnému slovu, když jí není k mluvenému?

Nač by *psali* naši spisovatelé, nač by *pracovali* na větě nebo na odstavci, když nikdo toho nerozestá, neocení, nepotrestá? Nač psát, když stačí klížit, lepit, sešívat, látat z hotových hadrů obnošených novinářských frázi? A když se to zdá pak ještě bohatší než původní umělecká práce, poněvadž je to pestřejší, — alespoň naším soidisant kritikům a znalcům? Nač hrát na housle, když dostačí tlouci na buben a když ten obstará lépe všecko, čeho se může dosáhnouti: pozornost a všecko to ostatní. Je to i lacinější i výnosnější. Nač tvořit, když se lépe pochodí s literárním vetešnictvím a obchodem odloženými šaty?

Tedy: *ne dnešku*, ne pro něj, ale *pro zítřek* psal jsem tyto kapitoly. Víím, že dnešku je cizí a daleký i motiv mého činu: můj zapálený hněv, moje mstné rozhorlení, docela prosté vši osobní stránky, *ryzí msta za věc* a ne msta osobní. Neboť p. Mrštík má pravdu, když na konci své polemiky ve „Slově“ ujišťuje s podivéním a rozhorlením, že se mne vůbec nedotknul. Ano, *mne* se nedotknul, mne neurazil, mně neublížil, — ale hůř, tisíckrát hůř — *urazil božstva, jimž sloužím a kterým, mylně jsem myslel, že slouží i on*. A to je, co neodpouštím, to je, za co se mstím.

Redakce „Slova“ myslí, že odpraví můj článek, nazve-li jej pomstyčtivým a namluví-li svým čtenářům, že byl objednan redakcí Volných směrů. Druhé je lež, nízká a k tomu nejapná lež, ale k prvnímu se znám otevřeně. Ano hněvem a mstou byl nesen můj článek první i dnešní. Nebojím se ani toho pojmu, ani toho slova. Duch tak celou strukturou své povahy křesťanský jako *Ruskin* vidí sám úpadek a samu mrtvolnost dnešní doby — v její neschopnosti k vášni, k rozhorlení, k vytrvalému a promyšlenému mstění křivd, ne osobních, ale veřejných a obecných.

Ano, mstil jsem se.

Mám tu vykládat, kolik bolesti mne stála má msta? (Neboť jsem miloval kdysi Mrštíka a dlouho se mi nechtělo loučit se s ním.) Ale to je mé privatissimum a nikomu není nic po něm.

Z našeho poměru jen tolik, kolik třeba k pochopení situace.

Vážil jsem si Mrštíka hlavně pro jeho *názory o stylu*, jež projevil nejplněji v starším jednom článku literárním a v nichž stál vcelku na stanovisku Flaubertově a přijímal jeho nauku, totiž: že styl není nic vnějšího, žádná „forma“, žádná otázka techniky a machy, ale sám základ, sama podstata a bytost literárního díla; že styl je nejbezpečnější kritérium vnitřní pravdy a poctivosti autorovy; že to, co se nedovedlo vyhránit v čistý, plný, zákonný styl, bylo churavé, zmatené, rozpoltěné už v nitru spisovatelově; že lež, polovičatost a vnitřní mdlota prozradí se, jak autor ústa otevře, kolísavým a pomateným rytmem, falešnou intonací, smytým reliefem, necharakterním výrazem a přednesem, prázdnými nebo hybridními figurami; že co nestojí pevně a pružně na nohou v autorově mysli, potáčí se i v jeho větách; že spád a dech jich je nesen jeho srdcem, nervy, krví, vším rytmem jeho života a nemůže lhat; že dělit v „obsah“ a „formu“ je blud a konvence, poněvadž literární dílo jest organická jednota. —

Ztrnul jsem, když se mi náhodou dostal do rukou jeho článek o Zeyerovi posledního data: jak hybridně, zrůdně, jak bez rytmu a tepny bylo to napsáno!

Ale víc: jaký byl styl kolísavý, obojetný a pustý — právě takový byl život ducha a srdce pod ním.

Jedním dechem velebil tu p. Mrštík Zeyera za jeho absolutnost, za jeho naprosté opovrhování každou koncesí a každým kompromisem, — a tímž dechem odvolával svoji minulost intransigeanta a hlásal literární oportunismus, ohledy na to, že je nás málo atd., — vyložený a nevybíravý oportunismus, opakuju.

A řekl jsem si: *ano, zákon našich někdy společných, starých bohů platí ještě. A mstil jsem je.*

Napsal jsem svůj článek „Styl a člověk“ a myslil jsem, že to stačí. Myslel jsem, že mluvím ještě k starému Mrštíkovi a že pochopí, o co tu běží. Ale mylil jsem se: p. Mrštík na konci své repliky ve „Slově“ (č. 8, str. 77) míní, to že nic není — jen „slovičko, styl“. K tomu došel *on*, někdejší vyznavač Flaubertův!

A vidím: starý Mrštík je mrtev, k nevzkřísení mrtev.

Ale *nový* Mrštík je mně lhostejný, zcela lhostejný, a přesvědčovat tohoto nového Mrštíka mně ani nenapadá.

Nezáleží mi ani na tom, přesvědčit dnešek. Víím, že *takto* inspirovanou mstu moji vůbec nepochopí, že mluvím k němu jazykem cizím o věcech mu cizích. A tak psal jsem tyto kapitoly pro zítřek.

Neboť generace zítřka, generace *opravdu mladá*, přijde, *musí* přijít, nemáme-li zahynout v malodušném literárním kramářství dneška. A nebude-li tu za pět let, bude za deset, a nebude-li za deset, bude za dvacet — ale jednou přijde.

A pak běda kupecům v chrámě!

Její čistě, silné a jemné smysly nesnesou látání a matení protivných sfér života a světa, s hnusem odvrátí se od hybridních nestvůr a vši strakaté jalovosti a prázdnoty, mžikem rozpozná padělek od jádra.

Její obraznost čím širší a bohatší, tím bude i přesnější a úzkostlivě poctivostí, která zná a ctí vnitřní hodnoty a vztahy pojmů a slov a nedovolí jich porušovat a převracet nemyslivostí a nevkusy.

V takovém stylu, jaký jsem tu dnes přibíl, vycítí okamžitě, co v něm skutečně jest: útok na zdraví a krásu všeho života jazykového a literárního.

Ona ospravedlní můj hněv i moji mstu.

V její čistý neporušený soud skládám s klidným svědomím svoji při.

20., 21. II. 1902

Henry de Groux

Údlostí zimní saisony v Paříži byla hromadná výstava sta a třiceti čtyř prací Henryho de Groux v galerii Georges Petit, kterou se širšímu obecenstvu uvedl umělec v prvním rozběhu a varu veliké tvůrčí síly, ctěný a milovaný už dávno užším kruhem zasvěcenců. Dílo Henryho de Groux *jde* svými a novými drahami, lépe řečeno: *letl* novými drahami. Neboť veliká, nekonvenční a nespoutaná visionářská